

EN GRØNLANDSREJSE 1899

Dagbogsoptegnelser samlet af *Hans Jacobi*

Når man i disse tider bringer omkring $\frac{9}{10}$ af alle passagerer til og fra Grønland med fly, og den resterende tiendedel i de allerfleste tilfælde meget modvilligt går i kast med en efter forholdene ret komfortabel sørejse, der sjældent overstiger 8 døgn, dage ved et veldækket bord, afvekslende underholdning, moderne bekvemmeligheder, hvorunder bad betragtes som en ganske naturlig foreteelse, ja så vil et lille udpluk af en rejsedagbog fra en grønlandsrejse i 1899 måske være læsning og muligvis også eftertanke værd for en utilfreds skibspassager anno 1962.

Dagbogen er skrevet af en, hvad jeg efter datidens forhold vil karakterisere som meget modig, ung pige, der pludselig en dag gav forældre, venner og mange andre et alvorligt chok ved at røbe, at hun agtede at reflektere på en stilling som lærerinde for kolonibestyrer Louis Mathiesens børn i Umanak.

Grønland i almindelighed, og et så nordligt og fjernt sted som Umanak i særdeleshed, måtte vel i slutningen af forrige århundrede for de allerflestes vedkommende ligge uden for, hvad man kunne tænke sig. Derfor må man i lige høj grad beundre den unge, målbevidste pige som hendes forældre, der ikke nægtede deres 21-årige datter at begive sig ud på dette eventyr, men tværtimod lod sig overtale af hende og indvilligede i, at hun fik lejlighed til at opleve noget af det, der ellers var uopnåeligt for de fleste af datidens unge piger.

En nydelig, i blåt shirting indbunden bog, hvorpå der med guldtryk står: „Elisabeths Grønlandsfærd 10.5. 1899 – 31.7. 1901“, indeholder ca. 220 sirligt beskrevne sider, som indledes med et ark, hvorpå er fæstnet et sortiment af tørrede blomster samlet ved Umanak, et vidnesbyrd om, at det ikke altsammen er sne og kulde, der stråler én imøde fra den unge piges oplevelser i de 795 døgn, grønlandsopholdet kom til at strække sig over.

Til orientering skal oplyses, at dagbogens forfatterinde endnu er i live, og at jeg, ganske vist noget imod hendes vilje, har fået lov til at samle og udgive det af indholdet, der kan have interesse for en moderne grønlandsrejsende.

Rejsen begynder den 10. maj 1899 ombord på barkskibet „Thorvaldsen“, hvis fører er kaptajn Jensen, og hvis førstestyrmand hedder Jørgensen. Der er 4 passa-

gerer, der alle skal til Umanak, nemlig assistent Johan Chr. Evensen (født ved Thorshavn), som er på vej tilbage til Grønland efter endt permission, under hvilken han har giftet sig med sin kusine Frida, der også er født på Færøerne. Endvidere frk. Lund, der skal være lærerinde for pastor Baadsgaards børn, og endelig Elisabeth, der som nævnt skal være lærerinde for kolonibestyrer Louis Mathiesens børn.

Dagbogen begynder:

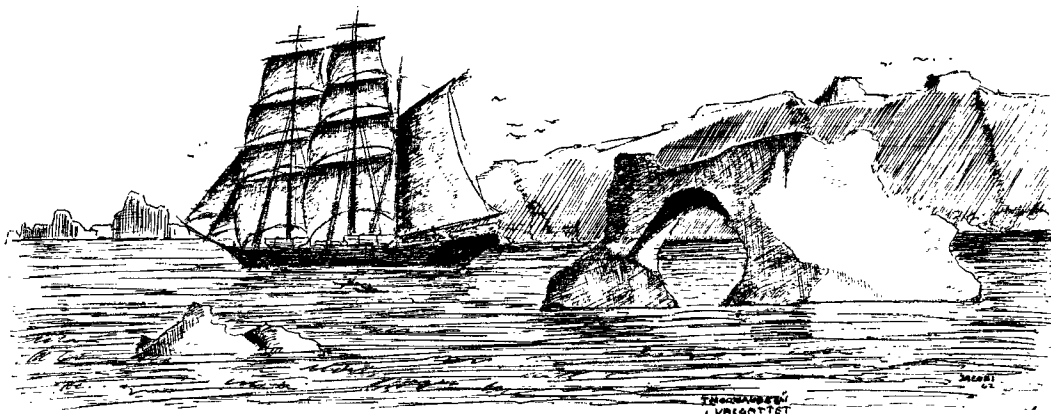
„Onsdag den 10. maj 1899, lå på reden i det dejligste forårsvejr, først kl. 5½ ankom kaptajnen som sidste mand ombord, imedens havde vi lånt robåden og været en tur inde ved toldboden (så hvis I havde været der, kunne I endnu have set mig). Vi blev slæbt ud til „Trekroner“, hvor vi fik krudt ombord, herfra fik vi også lods med og sejlede med fin vind op gennem Øresund. Frøken Lund måtte straks gå til køjs med søsyge. Ved 8–9 tiden blev vinden imidlertid mere og mere flov, så vi måtte kaste anker ved Hveen, hvorfra vi havde den skønneste udsigt til Rungsted. Søen lå blank som et spejl, og mandskabet samledes forude til sang og harmonikamusik.

11. maj. Oppe kl. 7. Vi lå stadig på samme sted, jeg redte min køje, gjorde kanarie-fuglene istand, drak the sammen med kaptajnen og styrmanden. De andre passagerer var endnu ikke oppe. Vi hørte kirkeklokkerne ringe på Hveen, og vi så togene dampe afsted inde på Sjælland. Om formiddagen kom der lidt vind, så vi kunne bruge sejlene, men vi kom dog ikke ret langt og måtte kaste anker ud for Helsingør; her tog vi ved et glas vin afsked med lods. Efter aftensmaden sad vi hyggeligt og sludrede ved et glas toddy. Kl. 10 gik vi lidt på dækket. Det var overordentlig smukt med lysene, der skinnede både fra Helsingør og Helsingborg.

12. maj. Man bliver så doven af at dase så meget, foreløbig svælger vi i gode sager, som de forskellige har medbragt, men det får vel en ende, når vi rigtigt kommer ud på havet. Vi lettede kl. 8½, men der var næsten ingen vind. Til middag fik vi hvidkålssuppe med skinke, pandekager med kirsebærsyltetøj, bagefter traktede Evensens med portvin; vin får vi nemlig kun om helligdage, samt når kaptajnen finder det for godt. Kl. 2 var vi ud for Kullen og gled ganske sagte ud i Kattegat, men her rullede det temmeligt meget, frøken Lund gik straks til køjs. Jeg fik dog aftensmaden i fred, men senere måtte jeg op og ofre et par gange.

13. maj. Sov ikke meget inat, skibet rullede så voldsomt, at jeg ikke kunne ligge fast i køjen, jeg fik kun lidt søvn, og kl. 4 vågnede jeg atter. Vi passerede netop Skagen, men det var dårligt vejr med regn og blæst, så der kunne ikke signaleres derind. Kl. 9 stod jeg op for at spise frokost for kun et øjeblik senere at ofre det hele. Skibet rullede gyseligt. Evensens er slet ikke søsyge, de er begge vant til søen.

Torsdag den 18. maj. Dagene har ikke været så fornøjelige, jeg har været en del søsyg, men det er værre med frøken Lund, der helt har opgivet ævred. Jeg selv har spist og kastet op i det uendelige, men begynder nu at befinde mig nogenlunde. For-

leden havde vi storm og tåge, og til sidst turde kaptajnen ikke sejle længere af frygt for at komme for nær til Shetlandsøerne og kastede derfor anker, skibet rullede frygteligt, og et stort dampskib løb lige op ad os, et held, at vi ikke blev oversejlet.

19. maj. Meget fin vind, vi løber 9 mil i vagten, men der er meget høje bølger, som sprøjter ind over dækket. I morges sejlede vi gennem vragestumper, store bjælker og forskellige træstumper og andet vraggods og olie fra et forlist skib, de stakkels mennesker – godt det ikke var os.

24. maj. Idag er det altså 14 dage siden vi forlod Danmark, det er bitterligt koldt, så vi må fyre i kakkelovnen nede i kahytterne, i morges blev vi kaldt op på dækket ved råbet „en damper“. Det er et mærkeligt træf at møde nogen herude i vor ensomhed, vi hejste dannebrog for at tilkendegive, hvem vi var, og damperen sejlede helt hen til os, så tæt at vi kunne tale med dem. Det var et engelsk skib fra Glasgow til New York, de sejlede ved siden af os en halv time og havde særligt kikkerten rettet mod os damer. Vi svingede med tørklæder, og de svingede med huerne, dampfløjten hylede, og der kippedes med flagene, det var meget oplivende at se andre mennesker. Idag er der blevet bagt franskbrød, det vi hidtil har fået er fra København, jeg har ikke rørt det i de sidste dage, da det var meget muggent.

Søndag den 28. maj. Dårligt vejr, modvind, stemningen er derfor noget trykket. Fru Evensen og jeg sad ganske ene sammen, men der var en øredøvende knagen og bragen og en voldsom slingren, ind imellem indhylles alt i haglbyger. Vi er på længde

med Kap Farvel, et meget kedeligt sted at ligge for modvind, intet kan man nyde i et sådant vejr. — Til middag fik vi sødsuppe og medisterpølse, pølsen var så hvinende salt, at jeg måtte trøste mig med nogle kiks.

Onsdag den 31/5. Idag har vi været 3 uger i søen, vi ligger stadig ud for Kap Farvel med modvind, ja det går egentlig mere tilbage end frem mod Grønland.

Søndag den 4/6. I de sidste dage har vi afvekslende haft med- og modvind, og vi befinder os et stykke oppe i Davidstrædet rimeligvis ud for Ivigtut. Dagene går deres ensformige gang, spise frokost, lidt på dækket, så ned i kahytten, hvor jeg syer, læser eller sludrer. Efter middag får vi passagerer os i den senere tid ofte et spil whist, så igen lidt på dækket. Aftensmad kl. 6, og så bestemmer vejret, om vi skal være lidt oppe, ellers må vi holde os nede, ja sådan bliver dagene ved i en uendelighed. Igår var det kronprinsens fødselsdag. Den blev højtideligholdt ved, at vi fik blåbærsuppe i stedet for øllebrød, og om eftermiddagen vin og bisquits og om aftenen toddy. Vi havde det rigtig gemytligt. Evensens er særdeles hyggelige og livlige mennesker.

Tirsdag den 6/6. Kl. 5 i eftermiddags blev vi alle kaldt op på dækket for at se is, hele horisonten i øst var opfyldt af en række store isfjælde, og rundt omkring flød isstumper. Skibet blev gjort klar til at vende, så nu må vi sejle mod nordvest i stedet for vor kurs nordøst, da det ikke er tilrådeligt at komme for nær til isen.

Torsdag den 15/6. Imorges var det ganske stille, og vi kunne se de store øer, der ligger uden for Egedesminde, men op ad dagen blev tågen tykkere og tykkere, indtil den var helt uigennemtrængelig, samtidig med at søen rejste sig, det var vel nok kedeligt nu, hvor vi endelig var kommet ud for Egedesminde og så blev forhindret i at komme derind.

Fredag den 16/6. Høj sø, tåge, snebyger. Vi krydser stadig uden for Egedesminde, enten er søen for høj eller tågen for tæt, hvorfor kaptajnen ikke tør gå for nær af hensyn til skærene.

Mandag den 19/6. Søndag morgen blev vi tidligt kaldt på dækket. Vi lå så tæt vi kunne ved Egedesminde, vi så imidlertid kun øer omkring os; der blev saluteret, og flaget blev hejst, medens alle længselsfuldt gik og ventede på båd fra land. Kaptajnen var meget nervøs, det er han altid, når vi er nær land. Kl. 1 fik man øje på to sorte prikker i kikkerten, det viste sig at være 2 kajakker fra en af øerne på vej ind mod Egedesminde. De kom hen langs skibssiden og blev beværtet med skonrogger og brændevin, hvorefter de sejlede til Egedesminde for at rapportere os. Kl. 4 kom der så en stor båd bemannet med grønlandere. Det var morsomt at se dem i deres skindbukser og kamikker; de så så vilde ud med deres halvlange sorte hår. De blev beværtet med skonrogger og kaffe og forlod os atter ved 6-tiden, hvorefter vi ganske sagte sejlede videre nordpå.

Lørdag den 24/6. Enten har vi modvind eller som idag fuldstændig blikstille. Igår oplevede vi det skønneste vejr, havet blikstille, Diskøens dybblå fjælde med sne stod diset i baggrunden. Det var Sct. Hansaften, som fejredes med afskydning af 2 raketter, det var så skønt, at man meget vanskeligt kunne løsrive sig fra dækket.

Søndag den 2/7. Endelig nåede vi Prøven, det holdt også meget hårdt. Et par dage måtte vi ligge underdrejet med modvind, kun ganske få mil fra bestemmelsesstedet, og da vinden løjede af, kunne vi ingen steder komme, hvorfor vi salutede om formiddagen. Herefter måtte vi så gå i spændt forventning, om der kom en båd, så vi kunne blive bugseret ind i havnen. Kom den ikke, og vi atter fik modvind, måtte vi gå til søs igen, men kl. 11,30 om natten viste der sig heldigvis en båd med lods og 8 mand. De meddelte, at der ikke kunne skaffes flere mænd, idet de øvrige var på fangst; men dersom vi ville tage til takke med kvinder, skulle vi bare salutere igen. De folk, der var kommet ombord fra Prøven, så meget uciviliserede ud med deres mørke ansigter og lange sorte hår. Da pigerne kom, blev skibets både sat i vandet, og bugseringen begyndte. Vi passagerer gik til køjs, men der var et farligt spektakkel, så vi fik ikke megen ro. Der blev støjet med kæder og tove, og der var en råben og skrigen. Jeg må have sovet lidt, for kl. 4 vågnede jeg ved et endnu værre spektakkel. Jeg kaldte derfor på skibsdrengen, der fortalte, at vi nu var nået i havn og var ved at fortøje. Jeg var meget søvrig og forsøgte derfor at sove igen, men forgæves. Jeg trak derfor i tøjet og gik op på dækket, her skinnede solen, og her lå den lille fredelige koloni Prøven, helt omgivet af grønklædte fjælde, dog stadig med sne i revnerne. Lige midt for ligger et nydeligt sorttjæret hus med grønne skodder. Det er assistentboligen. Foran på en vældig flagstang vajer det danske splitflag, til højre ligger et langt, gult hus, det er butikken. Til venstre et tjæret hus med et hvidt kors, det er kirken. Ved nærmere øjesyn opdager man en mængde små tørvehytter med lave vinduer, det er grønlændernes boliger. Kl. 9 blev vi passagerer roet iland. Hvor er det dog en underlig fornemmelse at være på landjorden igen efter i 7 uger kun at have kendt til et rullende skib, og hvor er her lunt, vi må smide overtøjet. Ja, er det ikke underligt, nu er jeg virkelig i Grønland, og det er absolut ingen skuffelse. Hvor er her smukt, fjældene er grønklædte, og det myldrer frem med blomster overalt, jeg har allerede plukket en stor buket og sat den i vand i min kahyt. Vi nød i den grad at strække benene på landjorden, at vi travede til fjælds, hvor der var den mest pragtfulde udsigt over en masse øer, og det store mørkeblå hav fyldt med isfjælde. Ja, det nytter vist ikke, at jeg forsøger at beskrive skønheden, det virker så tamt. Assistenten her hedder Harries,* det er en meget høj og pæn mand, og han er den eneste danske blandt grønlænderne. Her som alle andre steder i Nordgrønland er der en

* Carl Frederik Harries blev i 1915 inspektør i Sydgrønland.

masse hunde, de opholder sig i flokke foran husene. Hver gang handelens klokker ringer, stemmer de alle i med hylen. Det er rart, nu vi er i havn, at få fersk proviant som afløsning for al den saltmad, vi fik, da vi var i søen. Her har vi fået alke i karry, alke som bøf, sællever, og nu skal vi have kogt laks samt renskød. Grønlænderne kommer nu efterhånden hjem fra deres fangstture. Hver sommer, når isen er gået, drager de med deres kajaker og konebåde på laksefangst og rensdyrfangst langt inde i de afsidesliggende fjorde.

Onsdag den 12/7. Igår morges blev vi klar til at sejle, men vi ligger og venter på god vind og på, at tågen skal lette. Tågen har ligget tæt de sidste par dage, hvorfor jeg ikke har været iland. Tænk, idag er det 9 uger siden vi forlod København.

Søndag den 16/7. Onsdag aften blev vi bugseret ud til søs og lå så hele natten med modvind, stiv sydvest, heldigvis skiftede det til norden torsdag morgen, og så gik det sydover, til vi lørdag morgen kl. 6 ankrede op i Umanak. Indsejlingen gennem Umanakfjorden er noget af det skønneste, man kan tænke sig, belysningen var så betagende, og de mange store isfjælde forhøjede skønhedsindtrykket. Ja, tænk så nåede vi endelig rejsens mål igår. I land blev vi alle meget venligt modtaget, desværre var sejskibet „Peru“ med Mathiesens først ankommet dagen før,** derfor var der naturligvis intet i orden. Der er et frygteligt rod, når en familie skal flytte ud og en anden flytte ind, derfor har jeg sovet ombord inat, det foretrak jeg selv.

Tirsdag den 18/7. Igår flyttede jeg i land og bor foreløbig i et gavlværelse med en herlig udsigt over fjorden, men når den gamle bestyrer Knuthsen er rejst, får jeg et værelse nede i stueetagen. Før skibene sejler, bliver der dog ikke tale om at komme i orden. Det er vel også meget uheldigt, at vi har 2 skibe på havnen samtidigt, det bringer en voldsom travlhed overalt. Børnene, jeg skal tage mig af, er mægtig søde og meget interesseret i mig og glæder sig meget til at komme i skole. Drengen bliver først 7 år til jul, og pigen fylder først 5 år i august, så meget store elever bliver det just ikke, jeg får.

Jeg er glad over, at Mathiesens muligvis køber Knuthsens klaver. De skal give 600 kroner for det, fra nyt har det kostet 750 kr., så I må endelig til næste år sende mig mine noder og lidt sange herop, for jeg må belave mig på at blive her næste år med.

Tirsdag den 26. juli. I lørdags blev leverancen sluttet, så nu har Mathiesen overtaget forretningen og fru Knuthsen. Hidtil har det været fru Knuthsen, der førte hus, men fra nu af og til skibet sejler, er de gæster hos os, og vi er foreløbig 10 til bords hver dag. For at tilkendegive, at en ny bestyrer overtog det hele, blev der skudt med kanonerne, og champagnen knaldede.

** Mathiesen blev forflyttet fra Godhavn til Umanak.

I søndags kl. 2 var her dansk gudstjeneste, her ligger jo to skibe på havnen, så der var ikke så få danske. Bagefter var vi danske fra kolonien samt officererne fra skibene til kaffe hos pastor Baadsgaard, vi blev der så til aftensmad. Senere blev der spillet og sunget, hvorefter spisestuen blev rømmet, en grønlander kom med en harmonika, og vi begyndte så at danse, der var ikke færre end 9 herrer, og da vi kun var tre dansende damer, kom nogle af kivfakkerne (pigerne) ind, så vi fik os en svingom, danske såvel som grønlandske danse. Det var meget morsomt, og inden selskabet sluttede, fik vi is.

Mandag den 31/7. Ja, så bliver det vel snart sidste gang for iår, at I får en lille passiar med mig, i aften flytter Knuthsens ombord. Hidtil har Mathiesens og pastor Baadsgaards næsten ikke set noget til hinanden. Knuthsens og præstens omgås nemlig slet ikke, og så længe Knuthsens har boet hos os, har det været vanskeligt at ændre ved de bestående tilstande, men når skibet nu sejler, kommer der sikkert mere ro over det hele. Foreløbig har vi haft gæster hver eneste dag, igår søndag var her stor fest, alle grønlanderne, ca. 250, blev af Knuthsens beværtet med kaffe og skonrogger samt brændevin, hvilket foregik i gården. Børnene fik figner, og bagefter var der dans i bødkerværkstedet. Knuthsens førte som det sig hør og bør dansen op, og vi andre dansede naturligvis også med, det var meget fornøjeligt. Om aftenen var vi 11 til middag. Den fornøjelige middag sluttede med et spil halvtolv, jeg tabte 73 ører.

Den 9/8. I fredags rejste det kære skib „Thorvaldsen“. Evsens, Mathiesens og jeg var ombord for at sige et sidste farvel til officererne, Knuthsens og assistent Olsen. Til afsked trakteredes Knuthsens igen med champagne. Kanonerne knaldede både ombord og i land. Strålende dejligt vejr var det, skibet gled ganske langsomt efter bugserbådene. Et lille stykke sejlede vi med, og så sagde vi farvel og gik i bådene og roede i land. Mange blandede følelser kommer naturligvis over én ved tanken om, at man nu for et år er aldeles afskåret fra alle efterretninger fra det kære hjem. Efter vi var kommet hjem og sad over middagen, kom der bud om, at „Thorvaldsen“ var vendt om og på vej ind i havnen igen, der havde været for megen is samtidig med, at både strøm og vinden var imod. Var det med vemodige tanker, vi havde set skibet sejle, så var de just ikke bedre ved at se det komme tilbage. Nej, nu måtte det alligevel hellere være bleven borte. Hverken kaptajn eller passagererne viste sig. Nu var der jo også lige bleven lavet en farlig stads med kanonsalut og alt, hvad dertil hører.

Lørdag den 5. havde vi travlt med at pakke Mathiesens møbler ud og indrette os hyggeligt.

Søndag den 6. august var jeg en dejlig tur med Evsens op til flagstangen et sted højt til fjælds, hvorfra der var vid udsigt over Umanakfjorden og fastlandet. Bag-

efter gik jeg hjem med Evensens og tilbragte en meget hyggelig eftermiddag hos dem. Kl. 7½ fulgtes jeg med dem over til præstens, hvor Mathiesens også var bedt. Nogen tid efter, at vi var samlet her, kom der bud om, at der nu var lejlighed for „Thorvaldsen“ til at komme ud. Mathiesen og Evensen måtte derfor gå ombord for at sige farvel, men det varede længe, før vi fra præsteboligens vinduer så skibet majestætisk glide ud af havnen. Da bestyreren og Evensen kom tilbage, spiste vi til aften, stegte ryper og koldt bord, der i alle måder kunne stå mål med et dansk aftensbord. Bagefter spillede vi whist og sad og passiarede, så klokken blev over et, før vi anede det.“

Da dette første afsnit af dagbogen hovedsagelig drejer sig om selve oprejsen, har jeg fundet det rimeligt, at afslutte beretningen her for muligvis i en følgende artikel at fortsætte med indtrykkene fra opholdet i Umanak og senere Egedesminde.